

SPOMEN-MEDALJA POVODOM PONOVOG POKOPA JANUSA PANNONIUSA*

Autor obrađuje spomen-medalju izrađenu povodom ponovnoga pokopa pečuskoga biskupa (1459. - 1472.) Janusa Pannoniusa (1434. - 1472.).

Naime, tijekom arheoloških istraživanja u katedrali u Pečuhu (Mađarska) pronađen je kostur mlađeg muškarca kojemu je bila priložena olovna bula pape Pavla II. (1464. - 1471.). Valja istaknuti da je papa Pavao II. bio u dobrim odnosima s Janusom te da ga je on ustoličio za biskupa Pečuške biskupije. Ta činjenica, nalaz bule te kasnije i antropološka i patološka istraživanja, potvrdila su pretpostavku da je pronađen Janusov grob. Tijekom stoljeća bio je uništen nadgrobni spomenik Janusa Pannoniusa i izgubljen svaki trag gdje se nalaze njegovi posmrtni ostaci.

Povodom ponovnog svečanog pokopa posmrtnih ostataka Janusa Pannoniusa, održanog 21. listopada 2008. u katedrali u Pečuhu, izrađena je lijepa spomen-medalja s njegovim likom.

Ivan, biskup iz Pečuha, koji je postao poznat kao Janus Pannonius, zadao je više-stoljetnu zadaću povjesničarima, povjesničarima umjetnosti, povjesničarima Crkve, povjesničarima književnosti, podjednako mađarskim i hrvatskim istraživačima.

U literaturi se mogu naći različiti podatci o mjestu njegova rođenja, pretpostavljenom obiteljskom imenu te okolnostima smrti i pokopa. U Pečuhu su nakon njegova ponovnog pokopa, na sve te nedoumice stavili točku.

Gábor Kárpáti, arheolog Muzeja Janos Pannonius iz Pečuha, prilikom istraživanja u katedrali 1991. godine našao je kostur mladog muškarca. Na temelju ispitivanja položaja kostura i okolnih predmeta pretpostavlja se da je najvjerojatnije uspio pronaći Janusov grob.¹

Na temelju više izvora može se tvrditi da su ga nakon smrti u tvrđavi Medvedgrad, pavlini privremeno pokopali u blizini samostana u Remetama, u sanduku obloženom katranom. Kasnije, po dopuštenju kralja Matije Korvina, dopremili su ga do Pečuha, biskupijskoga sjedišta i ponovno ga pokopali. O tom pokopu načinjen je jedan jedva poznat, ali zanimljiv grafički prikaz, stoga ga je potrebno i vrijedno pokazati.² (**Slika 1.**)

* *Napomena urednika:* Ivan Česmički, nazivan i Janus Pannonius, rođen je 29. kolovoza 1434. negdje u Slavoniji, nedaleko od ušća Drave u Dunav. Umro je u srednjovjekovnom plemićkom gradu Medvedgradu kraj Zagreba 30. studenoga 1472. Kao dječak od trinaest godina otišao je u Italiju, gdje se školovao jedanaest godina u Firenci, Veneciji, Veroni, Ferrari i Padovi. Izvršno je naučio latinski i grčki jezik. Sa šesnaest godina pisao je već latinske stihove i uskoro je postao jedan od najglasovitijih pjesnika svoga vremena. Bio je znameniti latinski pjesnik - humanist, pečuški biskup i slavonski ban. Uz epigrame njegovao je i druge pjesničke vrste.

¹ *Kárpáti Gábor:* Gdje su pokopali Janusa Pannoniusa?=*Pécsi Szemle*, 1., (1998.) proljeće-ljeto, str. 21-27.

² *Köleséri Vince:* Nemzeti Plutarkus Pest, 1815. I. svezak. Prikaz izradio Johann Georg Mansfeld (1770.-1825.) na osnovi crteža Józsefa Brucka (1755.-1815.), pečuskog profesora crtanja.

Slika 1. "Potekla je suza žalosnica iz očiju dobrog vladara"

Originalni nadgrobni spomenik u Pečuhu uništen je dijelom za vrijeme turskih osvajanja, a onda i prilikom svakog obnavljanja katedrale, pa o njemu znamo iz prikaza koji je 1574. godine napravio Tobias Fendt.

Pri iskopavanju pronađenog kostura, ispod kostiju desnog buta, kao i lijeve ruke, ležala je olovna bula pape Pavla II. Takvi nalazi pored kostura jako su rijetki te je očito postojao važan razlog za njezino postavljanje na takvo mjesto, pretpostavlja se, zbog povezanosti sa životom i radom umrloga. Opće je prihvaćeno mišljenje da se tim činom željelo uputiti na njegovo prepoznavanje, s obzirom da su bili poznati dobri odnosi pape Pavla II. i Janusa. Pavao II. ustoličio je Janusa za biskupa Pečuške biskupije, a 1465. Janus je prenio u Rim pozdrave kralja Matije, a zadaća mu je bila da uvjeri papu o potrebi kršćanskoga pohoda protiv Turaka i prihvaćanja osnivanja još jednog novog mađarskog fakulteta.³ Dakle, bile su poznate veze između pape i biskupa pa se pretpostavlja da se postavljanjem bule ispod tijela pokojnika htjelo upozoriti na prepoznavanje pokojnika. Prema Bonfiniju, dvije godine poslije Janusove smrti, posmrtno ostatke u tajnosti su prenijeli u Pečuh i po dopuštenju kralja Matije pokopali ga prema njegovim zaslugama. S obzirom da se u Pečuhu ispod svetišta nalazi grobnica, mjesto pokopa odgovara svim zahtjevima glede njegova položaja. Tu pretpostavku potvrdila su i antropološka i patološka istraživanja.⁴ Zato se taj kostur smatra zemaljskim ostacima Janusa Pannoniusa.

Kao posljednje počivalište biskupa, koji je puno putovao i za vrijeme života, ali i nakon smrti, određena je grobnica u katedrali u Pečuhu, gdje je 21. listopada 2008. uz počasti ponovno pokopan. Nadgrobni spomenik od bijeloga kararskog mramora islesao je kipar Sándor Rétfalvi iz Pečuha, a na njemu je natpis: „IVAN JE BILO MOJE IME, POSTAO SAM JANUS ČIM JE MUZA OKRUNILA MOJU GLAVU“. Na velikoj svečanosti i misi nazočan je bio i đakovački biskup Marin Srakić iz Hrvatske, koji je govorio o značaju biskupa i pisca. Povodom ponovnoga pokopa Pečuška županija i biskupija zajedno su dale iskovati spomen-medalju, a izrada je povjerena umjetniku medaljeru gospodinu Fritzu Mihályju.⁵

Opis medalje:

Na prednjoj strani medalje vidljiv je portret mlađeg muškarca, gologlavog, koji gleda na lijevu stranu, u desnoj ruci ima pero za pisanje, a u lijevoj papir.

Natpis u krugu glasi: JANUS PANNONIUS – BISKUP IZ PEČUHA (1459-1472). Natpis u krugu razdvaja minijturna slika katedrale iz Pečuha. **(Slika 2.)**

Na poleđini medalje, u okviru od cvijeća, može se iščitati tekst pisca humanista Janusa pod nazivom „Pohvala Panoniji“, koji je s latinskog jezika preveden na mađarski:

³ Bilo je riječi o osnivanju Academia Istropolitana u Požunu, jer je fakultet iz Pečuha, koji je osnovan u vrijeme Ladislava Velikog, vjerojatno do tog doba prestao raditi.

⁴ Istraživanja su obavile K. Zoffmann Zsuzsanna kao antropologinja i dr. Marcsik Antónia kao patologinja.

⁵ O Janusu je tijekom vremena napravljeno više medalja. Izraz lica u većini je slučajeva rezultat mašte jer je pravi izraz lica nepoznat. Međutim, na osnovi otkrivene lubanje, novim suvremenim metodama stvorena slika u mnogome odudara od pretpostavljene, zamišljene, pomalo trubadurske. O njegovim medaljama opširnije u: *Rayman J.: Janus Pannonius na medaljama = Numizmatikai Közlöny*, 104.-105., (2005.-2006.), 101-114.

„Do sada su se samo na talijanskoj zemlji
radile knjige,
A sada i Panonija
šalje lijepe pjesme.
Puno me uvažavaju,
a i moja domovina može biti ponosna na mene,
Duh moj sve je slavljениji,
a preko njega slavljena je i ova zemlja“. (Slika 3.)

Slika 2.

Slika 3.

Ovu lijepu medalju iskovao je u svojoj umjetničkoj radionici majstor Géza Szabó iz Segeda.

Dimenzije: $\varnothing = 42,5$ mm. Izrađeno je 80 komada medalja od bronce, patiniranih srebrom te 60 komada od srebra 925 ‰ finoće, a rub svakoga komada označen je brojem od 1 do 60.⁶

S obzirom da je medalja napravljena prije rekonstrukcije lubanje, izraz lica na njoj uopće ne sliči licu nakon rekonstrukcije, dakle i taj je lik izrađen prema zamisli autora.

Novu medalju s licem kakvo je utvrđeno nakon rekonstrukcije lubanje izrađuje gospodin Elemér Soltra, umjetnik iz Pečuha, no ta medalja još nije završena pa je stoga ne možemo prikazati.

Može se pretpostaviti da će znanstvenik, renesansni pisac, političar i biskup iz Pečuha, nakon burnog života, na zadnjem počivalištu konačno naći svoj mir.

Preveo s mađarskog Ištvan Takač

⁶ Maróti, Ottó: Spomen medalje o Janusu Panoniusu = Pécsi Dénár, 8. (2008.), br. 89., str. 7.